

Viite

Napsauta tähän ja kirjoita viite.

Yleisten asioiden neuvosto 16.9.2025

Yleisten asioiden neuvosto kokoontuu tiistaina 16.9.2025 Brysselissä. Suomea edustaa kokouksessa eurooppaministeri Joakim Strand.

Neuvosto aloittaa **lokakuun Eurooppa-neuvoston (23.–24.10.) valmistelut** keskustelemalla Eurooppa-neuvoston selityksin varustetusta esityslistasta. Eurooppa-neuvoston aiheita ovat Ukraina, Lähi-itä, Euroopan puolustus ja turvallisuus, kilpailukyky ja kaksoissiirtymä, asuminen ja muuttoliike. Suomi ottaa asialistan tiedoksi.

Komissio esittelee suunnitelmansa (aiekirje) koskien **komission vuoden 2026 työohjelmaa**. Komission aiekirje julkistetaan komission puheenjohtaja von der Leyenin unionin tilaa käsittelevän puheen yhteydessä 10.9.2025. Komission on tarkoitus hyväksyä vuoden 2026 työohjelmansa lokakuussa ja esitellä se yleisten asioiden neuvostolle marraskuun kokouksessa. Suomi ottaa komission esittelyn tiedoksi. Komission vuoden 2026 työohjelmasta laaditaan E-kirje, jossa vakiintuneen tavan mukaisesti määritellään valtioneuvoston yhteiset EU-ennakkovaikuttamisen pääprioriteetit vuodelle 2026.

Neuvosto jatkaa vuotuista oikeusvaltiovuoropuhelua käymällä komission vuoden 2025 oikeusvaltiokertomuksen pohjalta **EU:n yleistä oikeusvaltiotilannetta tarkastelevan keskustelun**. Suomi jatkaa toimintaansa pitkäaikaisella linjallaan ja edistää oikeusvaltioperiaatteen toteutumista ja korruption torjuntaa EU:ssa. Valtioneuvosto jakaa komission näkemyksen siitä, että oikeusvaltioperiaate on hyvin toimivan demokratian ja yksilön oikeuksien suojelun edellytys. Oikeusvaltioperiaatteella on merkitystä kansalaisille ja yrityksille kaikkialla EU:ssa sekä EU:n toiminnan uskottavuudelle myös globaalisti sen toiminnassa kansainvälisten kumppanien kanssa. Komission vuotuinen oikeusvaltiokertomus on keskeinen työväline oikeusvaltioperiaatteen edistämisessä EU:ssa. Valtioneuvoston kantoja vuoden 2025 oikeusvaltiokertomukseen tarkennetaan eduskunnalle 12.9.2025 annettavassa E-jatkokirjeessä.

Ministerit keskusteleват myös **oikeusvaltiotilanteen yleisestä suuntauksesta Albaniassa, Montenegrossa, Pohjois-Makedoniassa ja Serbiassa** yhdessä ao. ehdokasmaiden ministerien kanssa. Suomi suhtautuu myönteisesti ehdokasmaiden ottamiseen mukaan EU:n oikeusvaltiokertomukseen ja katsoo, että kokemus EU:n oikeusvaltiovälineistä voi osaltaan edistää ehdokasmaiden sitoutumista yhteisiin arvoihin. Suomi korostaa kuitenkin, että jäsenyyskriteerien täyttymistä ehdokasmaissa tulee arvioida liittymisprosessin mukaisissa erillisissä ja oikeusvaltioraportointia huomattavasti yksityiskohtaisemmissa menettelyissä, joissa oikeusvaltiouudistukset ovat keskiössä ja määrittävät liittymisprosessin tahdin. Toimiva oikeusvaltio, vakaat demokraattiset instituutiot, tehokkaat korruptionvastaiset instituutiot ja toimiva markkinatalous ovat keskeisiä jäsenyyden edellytyksiä.

Asialista:

Esityslistan hyväksyminen

A-kohtien hyväksyminen

a) Muiden kuin lainsäädäntöasioiden luettelo

b) Lainsäädäntöasioiden luettelo (Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 16 artiklan 8 kohdan mukainen julkinen käsittely)

Muut kuin lainsäädäntöasiat

23.–24. maaliskuuta 2025 kokoontuvan Eurooppa-neuvoston valmistelu:
selityksin varustettu esityslistaehdotus s. 3

Keskustelu

Lainsäädäntötyön suunnittelu: aiekirje s. 5

Komissio esittelee

Keskustelu

Vuotuinen oikeusvaltiovuoropuhelu: horisontaalinen keskustelu s. 8

Keskustelu

Oikeusvaltiotilanteen yleinen suuntaus tietyissä ehdokasmaissa s. 21

Keskustelu

Muut asiat

Lounaalla aiheena yksinkertaistaminen ja parempi sääntely.

Valtioneuvoston kanslia

Muistio

EU/17/2025-VNK-51

Landes Sonja

9.9.2025

Eurooppa-neuvosto 23.-24. lokakuuta 2025

Kokous

Yleisten asioiden neuvosto 16.9.2025

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Yleisten asioiden neuvosto valmistelee lokakuun Eurooppa-neuvostoa (23.-24.10.2025) ja käy keskustelun Eurooppa-neuvoston kokouksen selityksin varustetusta asialistasta.

Suomen kanta

Suomi ottaa asialistan tiedoksi.

Pääasiallinen sisältö

Lokakuun Eurooppa-neuvoston (23.-24.10.2025) asialistalla ovat Ukraina, Lähi-itä, Euroopan puolustus ja turvallisuus, kilpailukyky ja kaksoissiirtymä, asuminen ja muuttoliike.

Ukrainan osalta Eurooppa-neuvosto on tarkoitus käsitellä Venäjän hyökkäyssotaa Ukrainaa vastaan sen kaikissa ulottuvuuksissa, mukaan lukien EU:n tuki rauhanpyrkimyksille sekä EU:n jatkuva tuki Ukrainalle.

Eurooppa-neuvoston on tarkoitus keskustella Lähi-idän tilanteesta, erityisesti koskien Gazan dramaattista humanitaarista tilannetta.

Eurooppa-neuvoston on tarkoitus jatkaa keskustelua Euroopan puolustusvalmiuden vahvistamisesta, ottaen myös huomioon komission ja korkean edustajan tulevan tiekartan. Eurooppa-neuvoston on tarkoitus arvioida aiempien päätelmiensä täytäntöönpanon edistymistä ja antaa ohjeita jatkotoimista.

Eurooppa-neuvoston on tarkoitus jatkaa keskustelua kilpailukyvystä sekä vihrestä ja digitaalisesta siirtymästä arvioidakseen edistymistä ja antaaakseen lisäohjeita.

Eurooppa-neuvoston on tarkoitus käydä keskustelu kohtuuhintaisesta asumisesta unionissa keskittyen siihen, missä EU voi parhaiten tukea jäsenmaiden toimia.

Eurooppa-neuvoston on tarkoitus tarkastella muuttoliikettä koskevien päätelmien täytäntöönpanon edistymistä.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Käsittely Euroopan parlamentissa

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 12.9.2025

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 12.9.2025

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Taloudelliset vaikutukset

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Asiakirjat

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Sonja Landes / VNK
p. 0295 161 104

VAHVA-tunnus

EU/17/2025

Liitteet

Viite

Valtioneuvoston kanslia

Muistio

EU/5/2025-VNK-95

Kaunismaa Eeva

7.9.2025

Yleisten asioiden neuvosto 16.9.2025; Lainsäädäntötyön suunnittelu; Aiekirje

Kokous

Yleisten asioiden neuvosto 16.9.2025

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Komission puheenjohtaja Ursula von der Leyen pitää vuotuisen unionin tilaa käsittelevän puheensa Euroopan parlamentissa 10.9.2025. Samana päivänä komissio julkaissee vuoden 2026 työohjelmaansa koskevan aiekirjeen.

Yleisten asioiden neuvostossa 16.9.2025 komissio esittelee suunnitelmansa (aiekirje) koskien komission vuoden 2026 työohjelmaa.

Komission on tarkoitus hyväksyä vuoden 2026 työohjelmansa lokakuussa ja esitellä se yleisten asioiden neuvostolle marraskuun kokouksessa.

Suomen kanta

Suomi ottaa komission esittelyn tiedoksi.

Komission vuoden 2026 työohjelmasta laaditaan E-kirje, jossa vakiintuneen tavan mukaisesti määritellään valtioneuvoston yhteiset EU-ennakkovaikuttamisen pääprioriteetit vuodelle 2026.

Pääasiallinen sisältö

Komission aiekirje vuoden 2026 työohjelmasta julkistetaan komission puheenjohtaja von der Leyenin unionin tilaa käsittelevän puheen yhteydessä 10.9.2025. Puheessaan von der Leyen tulee korostamaan toisen komissionsa ensimmäisen työvuoden saavutuksia sekä kuvaamaan tulevia aloitteita. Ministerien toivottaneen tuovan yleisten asioiden neuvostossa 16.9.2025 esille alustavia näkemyksiään komission aiekirjeessään esille tuomista suunnitelmista.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Toimielinten välisellä parempaa lainsäädäntöä koskevalla sopimuksella (EUVL 123, 12.5.2016, s. 1–14; asiakirja 15506/2015) toimielimet sopivat tehostavansa unionin vuotuista ja monivuotista ohjelmasuunnittelua noudattaen Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 17 artiklan 1 kohtaa, jonka mukaan komissio tekee aloitteet unionin vuotuisten ja monivuotisten ohjelmien laatimiseksi.

Komissio käy Euroopan parlamentin ja neuvoston kanssa vuoropuhelua sekä ennen vuotuisen työohjelmansa hyväksymistä että tämän jälkeen. Komissio ottaa asianmukaisesti huomioon Euroopan parlamentin ja neuvoston vuoropuhelun kussakin vaiheessa esittämät näkemykset, mukaan lukien niiden pyytämät aloitteet.

Komission työohjelman pohjalta toimielimet vaihtavat näkemyksiä tulevan vuoden aloitteista ja sopivat vuotuista toimielintenvälistä ohjelmasuunnittelua koskevasta yhteisestä julistuksesta. Siinä yksilöidään poliittisesti merkittävimmät asiat, joita olisi käsiteltävä lainsäädäntöprosessissa ensisijaisina. Toimielimet seuraavat säännöllisesti koko vuoden ajan yhteisen julistuksen täytäntöönpanoa.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Komission puheenjohtaja Ursula von der Leyen pitää 10.9.2025 Euroopan parlamentin täysistunnossa unionin tila -puheensa koskien komission työohjelmaa vuodelle 2026.

Euroopan parlamentin poliittiset ryhmät käyttävät täysistunnossa ensimmäiset puhevuoronsa unionin tilaa koskevasta puheesta heti sen jälkeen 10.9.2025.

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 12.9.2025.

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 12.9.2025.

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Toimivallanjako EU-asioissa valtakunnan ja Ahvenanmaan välillä määräytyy Ahvenanmaan itsehallintolain mukaan. Ahvenanmaan asemaa arvioidaan erikseen komission eri ehdotuksia käsittelevissä eduskuntakirjelmissä.

Taloudelliset vaikutukset

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät**Asiakirjat**

Komission aiekirje vuoden 2026 työohjelmasta julkaistaan 10.9.2025.

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Eeva Kaunismaa, VNK, p. 0295 160 430.

VAHVA-tunnus

EU/5/2025

Napsauta tähän ja kirjoita kukin tunnus omalle rivilleen

Liitteet**Viite**

Valtioneuvoston kanslia

Perusmuistio

EU/384/2025-VNK-37

Peltoniemi Maria

8.9.2025

Yleisten asioiden neuvosto 16.9.2025: Neuvoston oikeusvaltiovuoropuhelu, horisontaalinen keskustelu

Kokous

Yleisten asioiden neuvosto 16.9.2025

Eduskuntatunnus

E 17/2019 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Yleisten asioiden neuvostossa on tarkoitus käydä 16.9.2025 komission vuoden 2025 oikeusvaltiokertomuksen pohjalta ns. horisontaalinen, EU:n yleistä oikeusvaltiotilannetta tarkasteleva keskustelu.

Lisäksi neuvostossa 16.9.2025 on tarkoitus käydä oikeusvaltiotilanteen yleistä suuntausta tietyissä ehdokasmaissa koskeva näkemystenvaihto Albanian, Montenegron, Pohjois-Makedonian ja Serbian osalta. Jäsenvaltiokohtaista oikeusvaltiotilanteen tarkastelua jatketaan alustavan tiedon mukaan yleisten asioiden neuvostossa 17.11.2025 Bulgarian, Tšekin, Irlannin ja Saksan osalta.

Komissio antoi kuudennen vuosittaisen oikeusvaltiokertomuksensa 8.7.2025 (COM(2025) 900 final). Oikeusvaltiokertomuksessa esitetään yhteenveto EU:n oikeusvaltiotilanteesta ja jäsenvaltiokohtaisiin maakohtaisiin lukuihin (27 kpl) sisällytetyt arvioinnit kunkin jäsenvaltion oikeusvaltiotilanteesta, sekä näiden pohjalta annetut maakohtaiset suositukset. Lisäksi komissio on arvioinut jäsenvaltioiden edistymistä vuoden 2024 kertomukseen sisällyttyjen suositusten noudattamisessa. Vuoden 2025 oikeusvaltiokertomus sisältää vuoden 2024 tavoin maaluvut myös neljästä laajentumisprosessissa pisimmälle

edenneestä ehdokasmaasta, Albaniasta, Montenegrosta, Pohjois-Makedoniasta ja Serbiasta. Vuoden 2025 oikeusvaltiokertomus sisältää ensimmäisen kerran arvion jäsenvaltioiden oikeusvaltiotilanteesta myös EU:n sisämarkkinoiden näkökulmasta.

Perusmuistion sisältö vastaa vuoden 2025 oikeusvaltiokertomuksesta laadittua eduskunnalle 12.9.2025 annettavaa E-jatkoselvitystä.

Suomen kanta

Seuraava kanta vastaa komission vuoden 2024 oikeusvaltiokertomuksesta annetun E-jatkoselvityksen EJ 9/2024 vp kantaa. Kantaa tarkennetaan eduskunnalle 12.9.2025 annettavassa E-jatkoselvityksessä.

Euroopan unioni on Suomen tärkein poliittinen ja taloudellinen viitekehys ja arvoyhteisö. Oikeusvaltiokysymysten osalta Suomi jatkaa toimintaansa pitkäaikaisella linjallaan ja edistää oikeusvaltioperiaatteen toteutumista ja korruption torjuntaa EU:ssa. Valtioneuvosto jakaa komission näkemyksen siitä, että oikeusvaltioperiaate on hyvin toimivan demokratian ja yksilön oikeuksien suojelun edellytys. Oikeusvaltioperiaatteella on merkitystä kansalaisille ja yrityksille kaikkialla EU:ssa sekä EU:n toiminnan uskottavuudelle myös globaalisti sen toiminnassa kansainvälisten kumppanien kanssa. Onkin tärkeää, että unionissa jatketaan määrätietoisesti työtä oikeusvaltioperiaatteen ja unionin yhteisten arvojen ylläpitämisessä, sillä tämän avulla parannetaan eurooppalaisten demokratioiden häiriönsietokykyä ja keskinäistä luottamusta.

Oikeusvaltioperiaatteen toteutuminen edellyttää oikeusvarmuutta, demokratian ja perusoikeuksien suojelua sekä riippumattomien ja puolueettomien tuomioistuimien takaamaa tehokasta oikeussuojaa. Oikeusvaltioperiaatteen noudattaminen on edellytys jäsenvaltioiden keskinäisluottamukselle EU:n sisämarkkinoilla ja se osaltaan varmistaa investointeja suosivan toimintaympäristön toteutuminen. Valtioneuvosto katsoo, että oikeusvaltioon liittyvien ongelmien sisämarkkinavaikutusten sisällyttäminen oikeusvaltiokertomukseen on kannatettavaa ja edistää mahdollisten haasteiden tunnistamista ennakkollisesti. Raportoinnin kehittämisessä huomiota tulisi kuitenkin kiinnittää tarpeettomien päällekkäisyyden välttämiseen.

Komission vuosittainen oikeusvaltiokertomus on keskeinen työväline oikeusvaltioperiaatteen edistämisessä Euroopan unionissa. Valtioneuvosto yhtyy komission näkemykseen siitä, että oikeusvaltiokertomuksen ja sen mahdollistaman vuoropuhelun avulla on edistetty myönteistä oikeusvaltiokehitystä jäsenvaltioissa. Valtioneuvosto panee huolestuneena merkille, että unionissa on edelleen maita, joissa on yhä järjestelmätason ongelmia.

Valtioneuvosto pitää arvokkaana komission tekemää työtä oikeusvaltioperiaatteen ylläpitämiseksi ja oikeusvaltiovälineiden kehittämiseksi. Jotta unioni voi vastata tehokkaasti myös muuttuviin oikeusvaltiohaasteisiin, on tärkeää, että oikeusvaltiovälineitä kehitetään tarvittaessa myös vastaisuudessa. On kuitenkin oleellista, että EU:n jo olemassa olevia oikeusvaltiovälineitä käytetään tehokkaasti ja toisiaan täydentävästi. Valtioneuvosto korostaa, että unionin budjetista saatava rahoitus linkitetään tiiviisti oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamiseen, varojen väärinkäytön vastaisiin toimiin ja korruption ehkäisemiseen. Tältä osin valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti komission tavoitteeseen tiivistää myös oikeusvaltiokertomuksen suositusten ja EU:n budjetista osoitetun rahoituksen välistä yhteyttä.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että oikeusvaltiokertomukseen pohjautuvia keskusteluja käydään yleisten asioiden neuvostossa ja oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa, sekä tarvittaessa myös muissa neuvoston kokoonpanoissa. Eri neuvostokokoonpanoissa

käytävät keskustelut voivat syventää EU:ssa käytävää teemakohtaista oikeusvaltiokeskustelua ja tehostaa oikeusvaltiokertomuksen hyödyntämistä.

Valtioneuvosto ottaa huomioon komission Suomelle osoittamat suositukset, jotka huomioivat viime vuoden suositusten parissa tehdyn työn ja tarkentavat tavoitteen asettelua tältä osin. Suositukset huomioidaan näihin toimiin liittyvissä kansallisissa prosesseissa.

Suomi suhtautuu myönteisesti ehdokasmaiden ottamiseen mukaan EU:n oikeusvaltiokertomukseen ja katsoo, että kokemus EU:n oikeusvaltiovälineistä voi osaltaan edistää ehdokasmaiden sitoutumista yhteisiin arvoihin. Suomi korostaa kuitenkin, että jäsenyysskriteerien täyttymistä ehdokasmaissa tulee arvioida liittymisprosessin mukaisissa erillisissä ja oikeusvaltioraportointia huomattavasti yksityiskohtaisemmissa menettelyissä, joissa oikeusvaltiouudistukset ovat keskiössä ja määrittävät liittymisprosessin tahdin. (E 46/2024 vp)

Pääasiallinen sisältö

Komission vuoden 2025 oikeusvaltiokertomus

Oikeusvaltioperiaatteen kehitys ja siihen liittyvät toimet EU:ssa

EU:n toimet oikeusvaltioperiaatteen edistämiseksi

EU on vahvistanut oikeusvaltioperiaatteeeseen liittyviä välineitään vuodesta 2019 lähtien. Oikeusvaltiovälineet ovat monipuolistuneet (mm. oikeusvaltiokertomus, ehdollisuusasetus, neuvoston oikeusvaltiokertomukseen perustuva oikeusvaltiovuoropuhelu) ja komissio on antanut aloitteita, joilla on merkitystä oikeusvaltioperiaatteen edistämiseksi (mm. tiedotusvälineiden vapauden ja moninaisuuden edistämiseksi annettu Eurooppalainen medianvapaussäädös (EMFA), joka tuli voimaan toukokuussa 2024, ja korruptiontorjunnan tehostamiseksi toukokuussa 2023 annettu direktiiviehdotus, joka on parhaillaan kolmikan-taneuvotteluissa).

Oikeusvaltiokertomus antaa yleiskuvan kunkin EU:n jäsenvaltion oikeusvaltiotilanteesta ja auttaa tunnistamaan ongelmia ja kohdistamaan uudistuksia. Oikeusvaltiokertomus ja sen suositukset ovat kulmakivi jatkuvalla vuoropuhelulla jäsenvaltioiden kanssa ja niiden välillä. Komissio on tehnyt tiivistä yhteistyötä jäsenvaltioiden kanssa varmistaakseen oikeusvaltioperiaatetta vahvistavien politiikkojen ja oikeudellisten välineiden kehittämisen ja täytäntöönpanon. Uusi komissio on sitoutunut parantamaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumisen seurantaa ja raportointia, erityisesti oikeusvaltiokertomuksen suositusten toimeenpanoa seuraamalla.

Oikeusvaltiokertomusta käytetään keskustelun pohjana yleisten asioiden neuvostossa käytävässä oikeusvaltiovuoropuhelussa. Vuonna 2024 neuvoston oikeusvaltiovuoropuhelu laajennettiin koskemaan myös kertomukseen sisällytettyjä laajentumismaita. Euroopan parlamentti jatkoi vuotuista keskusteluaan oikeusvaltioraportista, Euroopan talous- ja sosiaalikomitea jatkoi oikeusvaltiokeskusteluaan ja Euroopan alueiden komitea aloitti pohdinnan paikallisesta ja alueellisesta näkökulmasta oikeusvaltioperiaatteen täytäntöönpanossa. Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto käy lokakuun neuvostossa (12.–13.10.2025) keskustelun oikeusvaltiokehityksestä oikeusasioissa.

Vastauksena Venäjän Ukrainaan kohdistamaan hyökkäyssotaan EU:n sitoutuminen oikeusvaltioperiaatteen puolustamiseen on entisestään vahvistunut. Demokraattisten rakkenteiden lujittaminen, oikeusvaltioperiaatteen ylläpitäminen ja perusoikeuksien suojeleminen ovat myös laajentumisprosessin ytimessä, ja oikeusvaltioperiaate on keskeinen tekijä erilaisissa laajentumisvälineissä.

Komission puheenjohtajan Ursula von der Leyenin poliittisten suuntaviivojen 2024 mukaisesti komissio pyrkii luomaan tiiviimmän yhteyden oikeusvaltiokertomuksen suositusten ja rahoituksen saamisen välille, lisäämällä ehdollisuutta tulevassa monivuotisessa rahoituskehyskäsityksessä. Komissio on heinäkuussa 2025 antamansa rahoituskehyskäsityksen kansallisen ja aluetason kumppanuusrahastoa koskevassa asetusehdotuksessa (NRPP) ehdottanut EU:n perusoikeuskirjaan ja oikeusvaltioperiaatteeseen kytkeytyviä horisontaalisia periaatteita, jotka muodostaisivat ennakoedellytykset rahoituksen saamiselle. Ehdotuksen mukaan periaatteisiin liittyvien edellytysten täyttymistä arvioitaessa komissio voisi ottaa muun relevantin informaation ohella huomioon sekä komission oikeusvaltiokertomuksen maakohtaiset luvut että European Semester -maaraportit.

Oikeusvaltioperiaate on kiinteä osa eurooppalaista ohjausjaksoa (European Semester) ja sen maakohtaisia suosituksia. Näiden suositusten mukaisesti monet jäsenvaltiot ovat jatkaneet uudistusten toteuttamista erityisillä oikeusvaltioperiaatteeseen liittyvillä toimenpiteillä kansallisten elpymis- ja palautumissuunnitelmien (RRP) sitoumusten mukaisesti.

Komissio on vuoden 2025 loppupuolella antamassa Eurooppalaisen demokratian kilpi -aloitteen, jonka tavoitteena on vahvistaa EU:n vahvoja ja kestäviä demokratioita. Samanaikaisesti komissio valmistelee myös ensimmäistä kansalaisyhteiskuntastrategiaa, jonka tavoitteena on edistää ja suojella kansalaisyhteiskunnan roolia kaikkialla EU:ssa.

EU:n rahoituslähteet tukevat oikeuslaitoksen, median ja kansalaisyhteiskunnan valmiuksien vahvistamista oikeusvaltioperiaatteen ylläpitämisessä ja tarjoavat teknistä apua kohdennettuihin uudistuksiin (esim. kansalaisten, tasa-arvon, oikeuksien ja arvojen ohjelma (CERV), oikeusalan ohjelma, Euroopan sosiaalirahasto plus jne).

Äskettäin perustettu European Board for Media Services on keskeisessä roolissa mediapolitiikan seurannassa, koordinoinnissa ja tukemisessa kaikissa EU:n jäsenvaltioissa. Komissio on tukenut jäsenvaltioita toimittajia ja ihmisoikeuksien puolustajia vastaan nostettujen kohtuuttomien oikeusjuttujen torjumiseksi rajat ylittävissä tilanteissa annetun direktiivin (SLAPP) saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä. Korruption torjunnan osalta EU:n korruptionvastainen verkosto tarjoaa laajan foorumin säännölliselle yhteistyölle ja hyvien käytäntöjen vaihtamiselle jäsenvaltioiden välillä.

EU:n toimet oikeusvaltiorikkomuksiin reagoimiseksi

EU on vahvistanut valmiuksiaan reagoida tehokkaasti oikeusvaltioperiaatteen rikkomiseen hyödyntäen useita välineitä, kuten rikkomusmenettelyjä, EU-tuomioistuimen prosesseja, Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEU) 7 artiklan mukaista menettelyä sekä yleisestä ehdollisuusjärjestelmästä EU:n talousarvion suojaamiseksi annettua asetusta (ehdollisuusasetus).

Unkarin osalta on aloitettu vuonna 2018 SEU 7(1) artiklan mukainen menettely, jonka nojalla neuvosto voi määrittää EU:n arvojen vakavan loukkaamisen selvän vaaran ja seurata tällaisia riskejä. Menettely Unkarin osalta jatkuu edelleen. Yleisten asioiden neuvostossa järjestettiin Unkarin oikeusvaltiotilannetta koskeva tilannekatsaus viimeksi marraskuussa 2024 ja virallinen kuuleminen viimeksi toukokuussa 2025.

Unkarin osalta on aloitettu joulukuussa 2022 ehdollisuusasetukseen liittyvät toimet, joiden nojalla maalta on jäädytetty varoja. Komission joulukuussa 2023 ja joulukuussa 2024 antamien päätösten mukaan Unkarin oikeusvaltiotilanteensa korjaamiseksi esittämät toimet eivät ole olleet riittäviä, joten varojen jäädytys jatkuu.

Oikeusvaltiokertomuksen sisältö ja rakenne

Vuoden 2025 oikeusvaltiokertomus on kuudes laatuaan ja ensimmäinen nykyisen komission toimikaudella. Kertomus käsittää edellisten vuosien tavoin yleiskatsauksen oikeusvaltiotilanteen kehityksestä EU:ssa ja maakohtaiset luvut, joissa arvioidaan jäsenvaltiokohtaista oikeusvaltiotilannetta ja vuoden 2024 jälkeen tapahtunutta kehitystä. Komissio on arvioinut sitä, miten jäsenvaltiot ovat noudattaneet ja edistäneet niille vuonna 2024 annettuja suosituksia. Lisäksi jäsenvaltioille on osoitettu uudet jäsenvaltiokohtaiset suositukset, joiden tarkoituksena on tukea uudistustyötä.

Vuoden 2025 oikeusvaltiokertomuksessa tarkastellaan vuoden 2024 tavoin jäsenvaltioiden lisäksi myös laajentumisprosessissa pisimmälle edenneiden Albanian, Montenegron, Pohjois-Makedonian ja Serbian oikeusvaltiokehitystä. Tämän tarkoituksena on tukea maiden uudistuspyrkimyksiä ja varmistaa, että maat jatkavat oikeusvaltionsa kehittämistä edetäkseen kohti EU-jäsenyyttä. Laajentumismaille ei oikeusvaltiokertomuksen yhteydessä anneta suosituksia, vaan suositukset annetaan erikseen vuotuisen laajentumispaletin yhteydessä.

Oikeusvaltiokertomus sisältää katsauksen oikeusvaltioperiaatteen kehitykseen ja siihen liittyviin toimiin EU:ssa. Lisäksi oikeusvaltiokertomuksessa tarkastellaan oikeusvaltiokehitystä neljän oikeusvaltioperiaatteen sisältämän keskeisen pilarin avulla: i) oikeuslaitos, ii) korruptiontorjuntakehys, iii) tiedotusvälineiden moniarvoisuus ja vapaus, sekä iv) hallitusjärjestelmän osien keskinäinen valvonta (nk. checks and balances). Vuoden 2025 oikeusvaltiokertomuksessa tarkastellaan ensimmäisen kerran oikeusvaltioperiaatetta myös EU:n sisämarkkinoiden perustana (nk. sisämarkkinaulottuvuus (vi)). Sisämarkkinaulottuvuus ei muodosta omaa pilariaan, vaan sitä on tarkasteltu osana muita pilareita. Myös laajentumismaiden tarkastelu sisältää sisämarkkinaulottuvuuden.

Oikeusvaltiokertomus perustuu komission omaan laadulliseen arvioon, jäsenvaltioiden kansallisten viranomaisten kirjallisiin selvityksiin, komission maavierailuihin, kansainväliisiin lähteisiin sekä sidosryhmien kuulemiseen. Myös Euroopan neuvosto on toimittanut katsauksia ja lausuntoja. Ennen raportin hyväksymistä jäsenvaltiot ja laajentumiskumppanit ovat saattaneet tarkastaa ja täydentää tietojään.

Oikeusvaltiokertomuksen havainnot

Komission mukaan oikeusvaltiokertomus vahvistaa kumppanuutta jäsenvaltioiden kanssa, korostaen ennaltaehkäisevää ja vuoropuheluun perustuvaa lähestymistapaa. Komissio katsoo jäsenvaltioille annettavien suositusten auttavan maita oikeusvaltiosiömiensa suuntaamisessa ja priorisoinnissa. Vuoden 2025 oikeusvaltiokertomuksen mukaan jäsenvaltioiden sitoutuminen oikeusvaltiokertomuksen suosituksiin on vahvaa. Vuonna 2024 annetuista suosituksista 57 % on toteutettu kokonaan tai osittain. Komissio huomioi, että joidenkin suositusten toteuttaminen voi kestää kauemmin meneillään olevien poliittisten prosessien, vaalisyklien tai sidosryhmien kuulemisten vuoksi. Suositusten toimeenpanossa eteneminen on epätasaista ja joissakin jäsenvaltioissa oikeusvaltiotilanne on heikentynyt entisestään eikä suositusten noudattamiseen ole ryhdytty.

i) Oikeuslaitokset

Riippumattomat ja tehokkaat tuomioistuimet ovat perusta oikeusvaltiolle ja talouden toiminnalle.

Vuonna 2025 tehdyn Eurobarometri-kyselyn mukaan kansalaisten käsitys oikeuslaitoksen riippumattomuudesta on kasvanut 13 jäsenvaltiossa, pysynyt vakaana kolmessa jäsenvaltiossa ja laskenut 11 jäsenvaltiossa. Vastaavasti yritysten käsitys riippumattomuudesta on kasvanut 15 jäsenvaltiossa, pysynyt vakaana kahdessa ja laskenut 10 jäsenvaltiossa.

Tanskassa, Ruotsissa, **Suomessa**, Irlannissa, Luxemburgissa ja Alankomaissa kansalaisten ja yritysten luottamus oikeuslaitoksen riippumattomuuteen on hyvin korkea (yli 75 %). Bulgariassa, Kroatiaa ja Puolassa kansalaisten luottamus oikeuslaitoksen riippumattomuuteen on puolestaan hyvin alhainen (alle 30 %). Laajentumismaiden osalta Eurobarometrin tulokset osoittavat parhaimmillaan keskimääräistä koettua itsenäisyyttä ja riippumattomuutta.

Useat jäsenvaltiot ovat edistäneet toimia tuomareiden nimittämisen- ja erottamismenettelyihin ja tuomarineuvostojen valtuuksiin ja rakenteeseen liittyen (mm. Luxemburg, Irlanti, Espanja, Malta, Kreikka, Saksa, Kypros, Liettua). Toisaalta joissakin jäsenvaltioissa kehitystä ei tapahdu, tai uudistukset etenevät hitaasti. Bulgariassa perustuslakituomioistuin mitätöi korkeimman tuomarineuvoston kokoonpanoon tehdyt muutokset, joilla oli tarkoitus puuttua pitkään jatkuneisiin huolenaiheisiin. **Suomessa** on toteutettu vain rajallisia toimia maallikkotuomareiden nimitysmenettelyn uudistuksen edistämiseksi ja Ruotsissa keskustelu maallikkotuomareiden nimitysmenettelyn riippumattomuuden takeiden vahvistamisesta on edelleen käynnissä. Joissakin jäsenvaltioissa on haasteita tai puutteita korkeisiin oikeudellisiin virkoihin ja tuomioistuinten presidenttien virkoihin nimittämisten osalta (mm. Unkari, Latvia, Itävalta). Muutamissa jäsenvaltioissa on huolta oikeuslaitokseen kohdistuvasta kohtuuttomasta paineesta (Unkari, Bulgaria).

Joissakin jäsenvaltioissa on edistytty syyttäjälaitoksen riippumattomuuden turvaamisessa (mm. Slovenia, Espanja, Kypros, Puola), kun taas joissakin jäsenvaltioissa syyttäjälaitoksen uudistaminen ei ole edennyt (mm. Itävalta, Bulgaria, Unkari ja Slovakia).

Oikeudenkäytön laadussa ja tehokkuudessa on haasteita joissakin jäsenvaltioissa. Esimerkiksi Kreikassa, Italiassa, Maltalla ja Kroatiaa oikeudenkäynnit kestävät edelleen pitkään. Toisaalta esimerkiksi Tšekissä ja Belgiassa on nopeutettu käsittelyaikoja, ja Saksassa on otettu käyttöön uusi menettely massaluontoisten siviilijuttujen käsittelyyn.

Useissa jäsenvaltioissa on jatkettu investointeja oikeusjärjestelmiin, mm. henkilöresursien lisäämisen tai palkkauksen kautta (mm. Portugali, Alankomaat, Romania, Ruotsi, Tanska, Slovenia, Kroatia, Unkari), kun taas joissakin jäsenvaltioissa resursseihin ja rekrytointeihin liittyvät haasteet jatkuvat (mm. Saksa, Kypros). Oikeudenkäyntikustannusten vähentämiseksi ja oikeusavun saatavuuden turvaamiseksi on toteutettu toimia mm. Irlannissa, Espanjassa ja Tanskassa.

Oikeuslaitoksen digitalisaatioon liittyviä aloitteita on edistetty Tanskassa, Virossa, Irlannissa, Kreikassa, Espanjassa, Ranskassa, Luxemburgissa, Maltalla ja Puolassa.

ii) Korruptiontorjunta

Korruptio heikentää luottamusta julkisiin instituutioihin, vahingoittaa julkisten palvelujen tarjoamista ja luo epäluottamusta.

Transparency Internationalin korruptioindeksin perusteella EU:n jäsenvaltioista kahdeksan sijoittuu 20:n vähiten korruptoituneen valtion joukkoon. Jäsenmaiden välillä on kuitenkin edelleen eroja. Laajentumisvaltiot sijoittuvat vertailussa keskiarvon alapuolelle. Vuoden 2025 Eurobarometri-kyselyn mukaan korruptio on edelleen vakava huolenaihe EU:n kansalaisille ja yrityksille. Noin seitsemän kymmenestä eurooppalaisesta (69 %) uskoo, että korruptio on laajalle levinnyttä heidän kotimaassaan, ja yli neljä kymmenestä eurooppalaisesta (44 %) katsoo, että korruption taso on lisääntynyt heidän kotimaassaan. Vain 32 % kansalaisista katsoo, että heidän hallituksensa toimet korruption torjumiseksi ovat tehokkaita. Useimmat eurooppalaiset yritykset (63 %) näkevät, että korruptio on laajalle levinnyttä. Noin kaksi kolmasosaa eurooppalaisista (66 %) uskoo, että korkean tason korruptiotapauksia ei tutkita riittävästi.

Lähes kaikilla jäsenvaltioilla on kansallinen korruptiontorjuntastrategia, mutta niiden laajuus ja kattavuus vaihtelee jäsenvaltioittain. Useissa jäsenvaltioissa on joko hiljattain hyväksytty uusia korruptiontorjuntasuunnitelmia (mm. Alankomaat, **Suomi**, Slovenia), tai niitä valmistellaan parhaillaan (mm. Romania, Viro ja Kreikka).

Useat jäsenvaltiot ovat vieneet eteenpäin rikoslain uudistuksia korruption torjunnan tehostamiseksi (mm. Ruotsi, Kroatia, Saksa, Espanja). Monissa jäsenvaltioissa suunnitellut uudistukset on väliaikaisesti keskeytetty, jotta ne saataisiin yhdenmukaisiksi parhaillaan kolmikantaneuvotteluissa olevan EU:n korruptiontorjuntadirektiivin kanssa (mm. **Suomi**). Jotkut jäsenvaltiot ovat vahvistaneet korruptiontorjuntainstituutioitaan (Kypros, Belgia), ja joissakin jäsenvaltioissa korruptiotapausten tutkintaan on osoitettu lisää resursseja (Portugali, Espanja). Joissakin jäsenvaltioissa korruptiontorjunta aiheuttaa uudistuksista huolimatta edelleen huolta (Slovakia).

Joissakin maissa korkean tason korruption rikosten tutkinta ja syytteen esittäminen on tehosta (mm. Ranska, Alankomaat, Ruotsi, Latvia, Slovenia). Useissa maissa on kuitenkin edelleen ongelmia korruption rikosten tutkimisessa ajallaan ennen niiden vanhentumista (mm. Portugali, Romania). Komission mukaan Bulgarian ja Unkarin on vielä osoitettava vahvaa näyttöä korkean tason korruption tutkinnasta, syytteen esittämisestä ja lopullisista tuomioista.

Korkeissa tehtävissä toimiviin sovellettavia käytännönsäätöjä on valmisteltu joissakin jäsenvaltioissa (mm. Slovakia, Italia, Itävalta). Joissakin jäsenvaltioissa eturistiriitoja koskeissa säännöissä on edelleen puutteita (mm. Tšekki, Malta).

Joissakin jäsenvaltioissa on tarkistettu sääntöjä lobbauksen avoimuudesta (mm. Tšekki, Viro, Espanja, Irlanti, Ruotsi), kun taas useissa jäsenvaltioissa lainsäädäntö on edelleen puutteellista tai uudistuksia ei ole toteutettu (mm. Italia, Alankomaat, Portugali, Ranska, Puola, Itävalta, Belgia). Puoluerahoituksen läpinäkyvyyden osalta useat jäsenvaltiot ovat hyväksyneet tai harkitsevat uudistuksia (mm. Slovenia, Latvia, Viro, Italia, **Suomi**, Tanska, Romania). Julkisen ja yksityisen sektorin välistä pyörövi-ilmiötä koskevien sääntöjen asettaminen ja täytäntöönpano ovat keskeisiä huomion kohteita. **Suomessa** ministerien pyörövi-ilmiötä rajoittava laki esitettiin eduskunnalle syyskuussa 2024.

Korruption korkean riskin aloiksi on tunnistettu aloja, jotka käsittelevät merkittäviä julkisia varoja tai tarjoavat keskeisiä palveluita, kuten terveydenhuolto, energia, kaupunkisuunnittelu ja kuntasektori. EU:n korruptionvastaisen verkoston puitteissa komissio ja jäsenvaltiot analysoivat näitä riskialttiita alueita ja jakavat parhaita käytäntöjä siitä, miten niihin voidaan parhaiten puuttua. Mm. Liettua ja **Suomi** ovat ottaneet käyttöön riskialttiiden alojen seurantaan liittyviä mekanismeja, ja Saksa on nykyaikaistanut julkisia hankintoja koskevia sääntöjään. Alankomaissa, Ruotsissa ja Belgiassa on käynnissä aloitteita järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvän korruption torjumiseksi.

iii) Tiedotusvälineiden moniarvoisuus ja vapaus

Tiedotusvälineiden vapaus ja moniarvoisuus ovat keskeisiä oikeusvaltioperiaatteen toteutumiselle.

Tiedotusvälineiden moniarvoisuutta tarkastelevan seurantavälineen (Media Pluralism Monitor) vuoden 2025 havaintojen mukaan toimittajien olosuhteet ovat heikentyneet useissa maissa, mukaan lukien lisääntynyt fyysinen väkivalta, lisääntynyt verkossa tapahtuva häirintä ja poliitikkojen mustamaalauskampanjat. Median omistajuuden keskittyminen ja joidenkin digitaalisten alustojen hallitseva asema aiheuttavat kasvavia riskejä. Mediakenttään kohdistuu kaikkialla Euroopassa myös voimakasta taloudellista räsytystä, mikä lisää poliittisen vaikuttamisen mahdollisuutta.

Kaikilla jäsenvaltioilla on lainsäädäntöä, joka sääntelee median sääntelyviranomaisten toimivaltaa ja riippumattomuutta. Komission viimevuosina esittämät toimenpiteet, kuten toimittajien turvallisuuden ja suojelun vahvistaminen (SLAPP-direktiivi) ja mediakentän rakenteellisten haasteiden ratkaiseminen (Eurooppalainen medianvapaussäädös, EMFA) ovat jäsenvaltioissa eri täytäntöönpanovaiheissa.

Median sääntelyviranomaisten resursseja on lisätty joissakin jäsenvaltioissa (mm. Portugali, Ruotsi, Viro, Tanska, Kreikka) ja joissakin valtioissa suunnitellaan annettavaksi lainsäädäntöä sääntelyviranomaisten uusista seuranta- ja valvontatehtäviä (mm. Viro, **Suomi**, Slovenia, Tšekki, Irlanti, Belgia, Luxembourg, Malta, Slovakia, Ruotsi). Useissa jäsenvaltioissa on edelleen huolta sääntelyviranomaisten riippumattomuudesta tai puolueettomuudesta, (mm. Unkari, Kreikka, Puola).

Useissa maissa on tehty työtä median omistuksen läpinäkyvyyden lisäämiseksi (mm. Kroatia, Kreikka, Ranska, Latvia), mutta haasteita on edelleen (mm. Bulgaria, Tšekki, Alankomaat, Kypros, Espanja). Tiedotusvälineiden riippumattomuuden turvaamiseksi on tehty työtä joissakin jäsenvaltioissa (Kypros, Malta, Slovakia, Puola), mutta huolenaiheita on edelleen useissa jäsenvaltioissa (mm. Unkari, Romania, Malta). Huolta aiheuttaa myös Slovakiassa heinäkuussa 2024 säädetty laki, jolla lakkautettiin julkinen yleisradioyhtiö.

Toimittajien suojelun osalta myönteistä kehitystä on tapahtunut joissakin jäsenvaltioissa (mm. Kreikka, Ruotsi, Luxembourg).

iv) Hallitusjärjestelmän osien keskinäinen valvonta (nk. checks and balances)

Hyvin toimiva institutionaalinen valvontajärjestelmä on oikeusvaltioperiaatteen ydin.

Joissakin jäsenvaltioissa on käynnissä toimia perustuslaillisen valvontajärjestelmän vahvistamiseksi (mm. Alankomaat, Ruotsi). Toisaalta Unkarissa hallitus käyttää edelleen laajasti hätätilatoimivaltuuksiaan, mikä heikentää oikeusvarmuutta.

Useat jäsenvaltiot ovat ryhtyneet toimiin parantaakseen sidosryhmien kuulemista lainsäädäntöprosessissa (mm. Kypros, Viro), mutta puutteita sidosryhmien osallistumisessa lainsäädäntöprosessiin on edelleen (mm. Slovakia, Malta, Bulgaria). Joissakin jäsenvaltioissa on pyritty edistämään oikeusasiamiesten ja kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden roolia (mm. Alankomaat, Liettua, Kroatia). Haasteita on edelleen esim. Romaniassa, Belgiassa, Maltalla.

Kansalaisyhteiskunta kohtaa edelleen enenevässä määrin haasteita, kuten toimintaedellytysten rajoittuminen, riittämätön rahoitus jne. Vaikka useimmat jäsenvaltiot varmistavat asianmukaisesti kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytykset ja lisätoimia tämän turvaamiseksi on tehty (mm. Puola, Viro, Espanja, Itävalta, Ruotsi, Tanska, Irlanti), Unkarissa kansalaisjärjestöjen toimintaympäristön heikkeneminen ja oikeudellinen epävarmuus jatkuu ja Slovakiassa kansalaisyhteiskuntaan kohdistuu paineita mm. uusien raportointi- ja tiedonantovelvollisuuksien kautta. Myös yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutuminen on Unkarissa heikentynyt viimeaikaisten lainsäädäntömuutosten myötä.

v) Sisämarkkinaulottuvuus

Komissio katsoo, että sisämarkkinaulottuvuuden lisääminen oikeusvaltiokertomukseen tuo lisäarvoa, koska oikeusvaltion ja hyvän hallinnon ylläpitäminen on elintärkeää vakaan liiketoimintaympäristön turvaamiseksi sisämarkkinoilla. Oikeusvaltioperiaate varmistaa sisämarkkinoiden moitteetonta toimintaa ja kestävyyttä, sekä EU:n lainsäädännön tehokasta, yhdenmukaista ja läpinäkyvää soveltamista. Tehokkaalla oikeusjärjestelmällä, korruption torjunnalla, hyvällä hallintotavalla ja oikeusvarmuudella on merkittävä taloudellinen vaikutus. Nämä tekijät vaikuttavat sisämarkkinoiden sujuvaan toimintaan,

muokkaavat liiketoimintaympäristöä, ohjaavat investointipäätöksiä ja vaikuttavat kuluttajien luottamukseen.

EU:n oikeusalan tulostaulussa 2025 esitettyjen Eurobarometri-tulosten perusteella julkisia hankintoja hoitavan ensimmäisen oikeusasteen osalta koettu riippumattomuus on korkeinta Itävallassa, **Suomessa** ja Italiassa, ja matalinta Bulgariassa, Unkarissa ja Kroatiassa. Kansallisten kilpailuviranomaisten koettu riippumattomuus on korkeinta Itävallassa, **Suomessa** ja Maltalla ja matalinta Unkarissa, Bulgariassa ja Kroatiassa. Sijoitussuojan osalta yli kaksi kolmasosaa ilmaisi luottamustaan Luxemburgiin, Irlantiin, **Suomeen**, Maltaan, Tanskaan, Ruotsiin, Itävaltaan, Sloveniaan ja Alankomaihin, kun taas alle kolmannes ilmaisi luottamustaan Kreikkaan ja Kyprokseen.

Joissakin jäsenvaltioissa on edistetty tuomareiden erikoistumista kaupallisiin asioihin (mm. Saksa, Latvia ja Puola osalta). **Suomen** osalta yritysmaailman sidosryhmät raportoivat suotuisasta investointisuoja koskevasta kehiksestä, mutta toisaalta arvioivat korkeiden oikeudenkäyntikustannusten saattavan haitata oikeussuojan saatavuutta immateriaalioikeuksiin liittyen.

Suomen oikeusvaltiotilanne

Suomea koskevassa maaluvussa nostetaan esiin mm. seuraavia seikkoja Suomen oikeusvaltiotilanteesta.

Suomen oikeuslaitosta pidetään edelleen hyvin riippumattomana. Kertomuksen mukaan 89 % kansalaisista ja 90 % yrityksistä koki tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuuden melko tai erittäin hyväksi. Työryhmä, jonka tavoitteena on vahvistaa oikeuslaitoksen riippumattomuutta, on jatkanut työtään, ja lautamiesten nimittämisuudistuksen suhteen on toteutettu joitakin toimia. Sidosryhmät ovat huolissaan siitä, että määräaikaista tuomareita nimitetään suuressa määrin, sillä sen koetaan aiheuttavan haasteita oikeuslaitoksen riippumattomuuden suhteen. Valtioneuvosto on toteuttanut toimia, joilla on vahvistettu uhrien suojelua rikosasioissa vaihtoehtoisen riidanratkaisun yhteydessä.

Yleisten tuomioistuinten asianhallinnan digitalisointia koskeva hanke saatiin päätökseen vuonna 2024, ja järjestelmää kehitetään edelleen. Yksityisille oikeusavustajille maksettavia palkkioita korotettiin.

Asiantuntijat, kansalaiset ja yritysjohtajat pitävät Suomea yhtenä maailman vähiten korruptoituneista maista. Vuodet 2024–2027 kattava uusi korruptionvastainen toimenpideohjelma hyväksyttiin vuonna 2025. Poliisin ja Syyttäjälaitoksen yhteistyö sujuu edelleen hyvin, ja riittävien resurssien ansiosta ne voivat hoitaa tehtävänsä tehokkaasti. Valtioneuvosto aikoo ehdottaa lainsäädäntöä vaikutusvallan kauppaamisen kriminalisoimiseksi ja tarkistaa ulkomaisen lahjontarikoksen määritelmää sitten, kun ehdotus EU:n korruptiontorjuntadirektiivistä on hyväksytty. Lisäksi on käyty keskustelua ministerien lahjomattomuuskehyksen mahdollisesta vahvistamisesta käytännössä. Avoimuusrekisterilaki toimii hyvin. Eduskunnalle on toimitettu lainsäädäntöehdotus ministerien pyöröviilmiön rajoittamisesta, ja puoluerahoituksen läpinäkyvyyden lisäämistä koskevat lainsäädäntömuutokset ovat tulleet voimaan. Julkisiin hankintoihin liittyvillä uusilla aloitteilla pyritään torjumaan korruptionriskiä julkisten hankintojen alalla, jossa se on edelleen suuri, samoin kuin kaupunkisuunnittelun ja maankäytön suunnittelun alalla.

Kertomuksen mukaan kansalliset media-alan sääntelyviranomaiset käyvät parhaillaan läpi rakenteellisia muutoksia, mutta niiden riippumattomuus pysyy vakaana. Lehdistön päivitettyjä eettisiä sääntöjä on alettu soveltaa, ja Julkisen sanan neuvoston käsiteltäväksi tulee edelleen runsaasti toimittajan etiikkaan liittyviä kanteluja. Valtioneuvosto on ehdottanut uutta lainsäädäntöä, jolla julkisen palvelun tiedotusvälineiden riippumattomuutta vahvistetaan entisestään samalla kun niiden rahoitusta vähennetään.

Tiedonsaantioikeuden vahvistamiseksi on toteutettu joitakin toimenpiteitä. Toimittajien suojelun kehys on pysynyt vakaana.

Lainsäädäntöprosessi on yleisesti ottaen osallistava, mutta sidosryhmien mukaan parantamisen varaa on esimerkiksi sen varmistamisessa, että kuulemisaikojen vähimmäiskeskoa noudatetaan käytännössä. Kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytykset ovat edelleen laajat, mutta jotkin sidosryhmät raportoivat kansalaisyhteiskunnan toimijoiden roolia koskevan narratiivin muuttumisesta.

Suomelle osoitetut suositukset

Suomelle vuoden 2024 oikeusvaltiokertomuksessa osoitettujen suositusten osalta komissio on vuoden 2025 kertomuksessa todennut, että Suomi:

- *on noudattanut kaikilta osin suosituksia* jatkaa oikeusvaltion takeita ja oikeuslaitoksen kehittämistä käsittelevän työryhmän työtä oikeuslaitoksen riippumattomuuden vahvistamiseksi ja oikeussuojan laadun parantamiseksi;
- *on edistynyt vain vähän* lautamiesten nimitysuudistuksen toteuttamisessa ottaen huomioon oikeuslaitoksen riippumattomuutta koskevat eurooppalaiset vaatimukset;
- *on edistynyt vain vähän* lainsäädännön antamisessa vaikutusvallan kauppaamisesta ja toiminna esittää ulkomaisen lahjontarikoksen määritelmän tarkistamista;
- *on edistynyt vain vähän* ministereihin ja ylimpiin virkamiehiin sovellettavan lahjomattomuus- ja vastuuvollisuuskehyksen lujittamisessa hyväksymällä heitä koskevat käytäntösäännöt;
- *on edelleen edistynyt jonkin verran* viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain uudistamisessa, jotta voidaan varmistaa asiakirjojen tosiasiallinen ja laajempi saatavuus ottaen huomioon virallisten asiakirjojen julkisuutta koskevat eurooppalaiset vaatimukset.

Tämän perusteella, ja ottaen huomioon muu tarkastelujaksolla tapahtunut kehitys, komissio suosittelee vuoden 2025 oikeusvaltiokertomuksessa Suomelle, että se:

- edistää lautamiesten nimitysuudistusta ottaen huomioon oikeuslaitoksen riippumattomuutta koskevat eurooppalaiset vaatimukset;
- vie ulkomaisen lahjontarikoksen määritelmän tarkistamista eteenpäin;
- jatkaa toimia ministereihin ja ylimpiin virkamiehiin sovellettavan lahjomattomuus- ja vastuuvollisuuskehyksen lujittamiseksi hyväksymällä heitä koskevat käytäntösäännöt;
- edistyy viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain uudistamisessa, jotta voidaan varmistaa asiakirjojen tosiasiallinen saatavuus ottaen huomioon virallisten asiakirjojen julkisuutta koskevat eurooppalaiset vaatimukset.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Tiedonannot eivät ole oikeudellisesti sitovia.

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEU) 2 artiklassa säädetään unionin arvoista. SEU 6 artikla sisältää säädökset EU:n perusoikeuskirjasta ja EU:n liittymisestä ihmisoi-
keuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehtyyn eurooppalaiseen yleissopimukseen. SEU 7 artiklassa säädetään menettelystä niiden tilanteiden varalta, joissa on selvä vaara, että jäsenvaltio loukkaa vakavasti SEU 2 artiklassa tarkoitettuja arvoja, tai joissa jäsenvaltio loukkaa vakavasti ja jatkuvasti näitä arvoja.

EU:n perusoikeuskirjassa vahvistetaan tietyt EU:n kansalaisille ja asukkaille kuuluvat oikeudet ja vapaudet. Perusoikeuskirja on oikeudellisesti sitova.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Oikeusvaltiokertomuksen vastuuvaliokuntana Euroopan parlamentissa toimii kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta (LIBE).

Euroopan parlamentti hyväksyi päätöslauselman (2024/2078(INI)) komission vuoden 2024 oikeusvaltiokertomuksesta 18.6.2025.

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 12.9.2025.

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 12.9.2025.

Euroopan komission tiedonanto: Oikeusvaltioperiaatteen noudattamisen lujittaminen unionissa – tilannekatsaus ja mahdolliset jatkotoimet (E-kirje 17/2019 vp ja E- jatkokirjeet 17/2019 vp, 6/2020 vp, 19/2020 vp, 9/2021 vp ja 7/2022 vp, 3/2023 vp, 9/2024 vp sekä SuVL 2/2019 vp ja LaVL 18/2024 vp).

Vuoden 2025 oikeusvaltiokertomuksesta annetaan E-jatkokirje eduskunnalle 12.9.2025.

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Oikeusvaltioperiaate ja perusoikeuksien kunnioittaminen ovat perustuslaissa vahvistettuja Suomen valtiosäännön keskeisiä periaatteita, joihin Suomi on sitoutunut myös EU:n jäsenenä sekä osana kansainvälisiä sopimusvelvoitteitaan (perustuslain 1 §:n 3 momentti, 2 §:n 3 momentti ja 2 luku).

Perusoikeuksista säättäminen kuuluu Ahvenanmaan itsehallintolain 27 §:n 1 ja 2 kohdan mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan.

Taloudelliset vaikutukset

Tiedonanto ei itsessään aiheuta taloudellisia vaikutuksia. Kansalliset prosessit, joihin liittyy komission suositusten työstäminen, saattavat aiheuttaa vähäisiä taloudellisia vaikutuksia virkatyön osalta. Mahdolliset kustannukset katetaan olemassa olevien resurssien puitteissa.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Suomelle osoitettujen suositusten edistäminen

Suomi jatkaa suosituksen mukaisesti lautamiesten nimitysjärjestelmän uudistamista. Toistaiseksi ei ole ollut rahoitusta uudistuksen toteuttamiseen. Vaihtoehtojen selvittämiseksi on päätetty arvioida myös mahdollista luopumista lautamiesjärjestelmästä. Asiaa koskeva arviomuistio valmistui 17.4.2025. Lausuntotiivistelmä arviomuistiosta on julkaistu 1.9.2025.

Suomi jatkaa suosituksen mukaisesti korruptionvastaisia toimia. Korruption torjuntaan liittyviä lainsäädäntöhankkeita, ml. ulkomaisen tahon lahjontaa koskevan lainsäädännön tarkistaminen, on tarkoitus edistää EU:n korruptiontorjuntadirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä, joka on vielä neuvoteltavana. Direktiiviehdotusta on käsitelty eduskunnassa tunnustella U 48/2023 vp. Valtioneuvosto hyväksyi 12.6.2025 periaatepäätöksen korruptionvastaisesta strategiasta ja toimenpideohjelmasta vuosille 2025–2027.

Ministereiden lahjomattomuutta ja vastuuvollisuuksia koskien menettelysääntöjen osalta ei ole tehty päätöksiä. Kansalliseen korruptiontorjuntastrategiaan ja sen toimenpideohjelmaan (2025–2027) sisältyy toimenpide, jonka mukaan vuoden 2025 aikana on tarkoitus koostaa ministereille suunnatut korruptiontorjunnan ja integriteetin edistämisen kannalta keskeiset ohjeet erilliseksi asiakirjaksi.

Työtä julkisuuslain uudistamiseksi on jatkettu. Oikeusministeriön asettaman lain uudistamista valmistelevan työryhmän toimikausi päättyi lokakuussa 2023 ja työryhmän mietintö julkaistiin joulukuussa 2024 (OM julkaisuja 2023:32). Työryhmän mietintö oli lausuntokierroksella vuodenvaihteesta kevääseen 2024. Lausuntopalautteen arvioinnin jälkeen uudistamistyötä on päätetty jatkaa selvittämällä vielä lain salassapitoperusteiden muutostarpeet. Tätä varten käynnistettiin uusi lausuntokierros keväällä 2025. Lausuntopalautteen perusteella arvioidaan tarvetta mahdollisille lisäselvityksille, jonka jälkeen siirrytään työryhmätyöskentelyyn.

Muut asiaan liittyvät seikat

Unkarin oikeusvaltiotilanne

Euroopan parlamentti antoi syyskuussa 2018 perustellun ehdotuksen neuvoston päätökseksi sen toteamiseksi, onko olemassa selvä vaara, että Unkari loukkaa vakavasti unionin perustana olevia arvoja. Unkarin SEU 7 artiklan 1 kohdan mukaisia kuulemisia on järjestetty yleisten asioiden neuvostossa kahdeksan kertaa, viimeksi toukokuussa 2025. Lisäksi yleisten asioiden neuvostossa on saatu tilannekatsauksia ja käyty näkemystenvaihtoa Unkarin tilanteesta useaan kertaan, viimeksi marraskuussa 2024. (ks. tarkemmin E 80/2018 vp)

Unkarin oikeusvaltiotilanteen korjaamista on pyritty edesauttamaan SEU 7 artiklan mukaisen menettelyn lisäksi ehdollisuusasetuksen nojalla sekä maan elpymissuunnitelmassa edellytettujen oikeusvaltioon liittyvien uudistusten avulla. Neuvosto antoi 15.12.2022 täytäntöönpanopäätöksen unionin talousarvion suojaamiseksi oikeusvaltion periaatteiden rikkomiselta Unkarissa, ja asetuksen perusteella Unkarin koheesiosaannosta on tehty useiden miljardien eurojen jäädytyksiä. Komissio antoi 13.12.2023 ja 16.12.2024 ehdollisuusasetuksen edellyttämät arvionsa Unkarin sille ilmoittamien korjaavien toimien edistymisestä (ks. E 117/2024 vp). Päätöksissään komissio ei esittänyt muutoksia joulukuussa 2022 annettuun täytäntöönpanopäätökseen, koska Unkarin ei katsottu edistyneen riittävästi korjaavien toimien täytäntöönpanossa. Myös elpymisvälineestä Unkarille osoitettuja maksuja on jäädytettynä ja komission viimeisimpien arvioiden mukaan Unkarilta edellytetään tämän osalta vielä työtä mm. oikeusvaltiouudistuksia koskevissa välitavoitteissa.

Muut oikeusvaltioinstrumenttien perusteella käynnissä olleet menettelyt

Komissio antoi 20.12.2017 perustellun ehdotuksen neuvoston päätökseksi, jonka mukaan on selvä vaara, että Puola loukkaa vakavasti oikeusvaltioperiaatetta. Ehdotuksessa komissio esitti, että neuvosto käynnistäisi SEU 7 artiklan mukaisen menettelyn ensimmäisen vaiheen (7 artikla 1 kohta). Yleisten asioiden neuvostossa kuultiin Puolaa SEU 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun menettelyn ensimmäisen vaiheen mukaisesti kuudesti, viimeiseksi toukokuussa 2023, sekä saatiin tilannekatsauksia ja käytiin näkemystenvaihtoja useita

kertoja, viimeiseksi maaliskuussa 2024. Puola esitteli helmikuun 2024 yleisten asioiden neuvostossa toimintasuunnitelmansa perustellussa ehdotuksessa esiin nostettujen oikeusvaltioperiaatetta koskevien puutteiden korjaamiseksi tähdäten SEU 7 artiklan mukaisen menettelyn päättämiseen. Komissio ilmoitti 6.5.2024 katsovansa Puolan oikeusvaltiotilanteen parantuneen siinä määrin, että SEU 7 artiklan 1 kohdan mukaista selvää vaaraa oikeusperiaatteen vakavalle loukkaukselle ei enää ole. Komissio peruutti Puolaa koskevan perustellun ehdotuksensa toukokuussa 2024 ja Puolan osalta käynnistetty menettely on näin ollen päättynyt. (ks. E 7/2018 vp ja EJ 7/2024 vp)

Oikeusalan tulostaulu

Euroopan komissio julkaisi 1.7.2025 vuosittaisen tiedonantonsa EU:n oikeusalan tulostaulusta (EU Justice Scoreboard). Oikeusalan tulostaulu on yksi keskeisistä tietolähteistä komission oikeusvaltiokertomuksessa. Tulostaulussa esitetään vertaileva yleiskatsaus jäsenvaltioiden oikeuslaitosten tehokkuudesta, laadusta ja riippumattomuudesta, ja se on yksi EU:n välineistä, joilla tuetaan EU:n oikeusvaltioperiaatteen noudattamista. Oikeusalan tulostaulusta tiedotetaan eduskuntaa erillisellä E-selvityksellä.

EU:n perusoikeuskirjan soveltamista koskeva vuosikertomus

Euroopan komissio on vuodesta 2010 lähtien julkaissut EU:n perusoikeuskirjan soveltamista käsittelevän vuosikertomuksen. Vuodesta 2021 alkaen vuosikertomus on keskittynyt perusoikeuskirjan soveltamiseen ja vaikutuksiin jäsenvaltioissa tietyllä aihealueella. Vuoden 2024 kertomuksen aiheena oli EU-rahoitus, jolla edistetään, suojellaan ja pannaan täytäntöön perusoikeuksia kaikkialla EU:ssa. Vuoden 2025 kertomusta odotetaan vuoden 2025 loppupuolella.

Asiakirjat

COM(2025) 900 final, SWD(2025) 926 final

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

VNEUS, Maria Peltoniemi, +358 295 160537
 VNK, Teija Pellikainen, +358 295 160646
 OM, Jussi Mäkinen, +358 295 150528

VAHVA-tunnus

EU/384/2025

Ulkoministeriö

Perusmuistio

EU/296/2025-UM-14

Ahvo Sanna

8.9.2025

YAN 16.9.2025: Oikeusvaltiotilanteen yleinen suuntaus tietyissä ehdokasmaissa

Kokous

Yleisten asioiden neuvosto 16.9.2025

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Albanian, Montenegron, Pohjois-Makedonian ja Serbian edustajien kanssa käydään syyskuun yleisten asioiden neuvostossa 16.9.2025 keskustelu oikeusvaltiotilanteen yleisestä suuntauksesta ehdokasmaissa. Keskustelun tavoitteena on korostaa oikeusvaltion merkitystä jäsenyyden ehtona ja mahdollistaa ajatustenvaihto jäsenvaltioiden kanssa. Keskustelussa ei käydä läpi yksittäisiä maatilanteita, mikä tehdään jatkossakin liittymisneuvotteluiden yhteydessä.

Komissio antoi 8.7.2025 viidennen vuosittaisen oikeusvaltiokertomuksensa (COM(2025) 900 final). Osana EU-laajentumispolitiikkaan liittyvää asteittaista lähentymistä, vuoden 2025 kertomus sisältää nyt toista kertaa maaluvut myös neljästä laajentumisprosessissa pisimmälle edistyneestä ehdokasmaasta Albaniasta, Montenegrosta, Pohjois-Makedoniasta ja Serbiasta.

Komission puheenjohtaja von der Leyen esitteli ajatuksen ehdokasmaiden ottamiseksi osaksi oikeusvaltiovuoropuhelua unionin tilaa käsittelevässä puheessaan syyskuussa 2023 ja aloite sisältyi komission 20.3.2024 antamaan tiedonantoon laajentumista edeltävistä uudistuksista ja politiikkojen uudelleentarkastelusta.

Suomen kanta

Suomi korostaa, että nykyisessä geopolittisessä tilanteessa laajentumispolitiikka on nähtävä kiinteänä osana EU:n ja hakijamaiden turvallisuuden parantamista. Hakijamaiden omiin ansioihin ja jäsenyyuskriteerien täyttämiseen perustuva laajentuminen vahvistaa unionin omaa turvallisuutta, globaalia asemaa sekä taloudellista hyvinvointia ja edistää demokratiaa, oikeusvaltiokehitystä ja perusoikeuksien toteutumista (E 46/2024 vp).

Toimiva oikeusvaltio, vakaat demokraattiset instituutiot, tehokkaat korruptionvastaiset instituutiot ja toimiva markkinatalous ovat keskeinen jäsenyyden edellytys. Suomi yhtyy komission näkemukseen, että EU-hakijamaiden on toteutettava jäsenyyden vaatimia uudistuksia entistä määrätietoisemmin (E 50/2023 vp).

Suomi korostaa, että vuonna 2020 uudistetun laajentumispolitiikan metodologian mahdollistaman asteittaisen lähentymisen tavoitteena tulee säilyä täysjäsenyys ja otettujen askelten tulee perustua kunkin hakijamaan meriitteihin ja olla tarpeen mukaan peruttavissa (E 50/2023 vp).

Suomi tunnistaa, että jäsenyyssprosessissa on valtioita, joiden oikeusvaltiotilanne, korruption torjunta ja hallinnon kapasiteetti vaativat merkittävää kehittämistä. Komission tavoin Suomi korostaa, että ehdokasmaiden on neuvottelujen aikana osoitettava noudattavansa oikeusvaltioperiaatetta konkreettisesti ja kestävästi ja että oikeusvaltioperiaatteen noudattaminen on varmistettava myös mahdollisen liittymisen jälkeen (E 46/2024 vp).

Suomi suhtautuu myönteisesti ehdokasmaiden ottamiseen mukaan EU:n oikeusvaltiokerptomukseen ja katsoo, että kokemus EU:n oikeusvaltiotilanteesta voi osaltaan edistää ehdokasmaiden sitoutumista yhteisiin arvoihin. Suomi korostaa kuitenkin, että jäsenyyuskriteerien täyttymistä ehdokasmaissa tulee arvioida liittymisprosessin mukaisissa erillisissä ja oikeusvaltioreportointia huomattavasti yksityiskohtaisemmissa menettelyissä, joissa oikeusvaltiouudistukset ovat keskiössä ja määrittävät liittymisprosessin tahdin (E 46/2024 vp).

Pääasiallinen sisältö

Komission kuudes vuosittainen oikeusvaltiokertomus käsittää yleiskatsauksen oikeusvaltiotilanteen kehityksestä EU:ssa ja maakohtaiset luvut, joissa arvioidaan jäsenvaltiokohtaista oikeusvaltiotilannetta ja vuoden 2024 jälkeen tapahtunutta merkittävää kehitystä.

Vuoden 2025 oikeusvaltiokertomus sisältää vuoden 2024 tavoin maaluvut myös neljästä laajentumisprosessissa pisimmälle edenneestä ehdokasmaasta, Albaniasta, Montenegrosta, Pohjois-Makedoniasta ja Serbiasta. Ehdokasmaiden sisällyttämisen tarkoituksena on tukea maiden uudistuspyrkimyksiä ja varmistaa, että maat jatkavat oikeusvaltionsa kehittämistä edetäkseen kohti EU-jäsenyyttä. Laajentumismaille ei kuitenkaan anneta suosituksia oikeusvaltiokertomuksen yhteydessä, sillä nämä annetaan vuotuisen laajentumispaketin yhteydessä.

Komission mukaan EU on sitoutunut tukemaan oikeusvaltiokehitystä, osana ihmisoikeuksien ja demokratian vahvistamista globaalisti ja naapurustossaan. Ehdokasmaiden sisällyttäminen oikeusvaltiokertomukseen tukee demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen juurtumista näiden maiden yhteiskuntiin jäsenyyden edellä, ja pyrkii varmistamaan korkeiden standardien jatkumisen jäsenyyden jälkeen.

Vuoden 2025 oikeusvaltiokertomus sisältää ensimmäisen kerran arvion sekä jäsenvaltioiden että ehdokasmaiden oikeusvaltiotilanteesta myös EU:n sisämarkkinoiden näkökulmasta.

Komissio muistuttaa demokratian, oikeusvaltion ja perusoikeuksien olevan EU:n laajentumapolitiikan ytimessä. Uskottavat ja kestävät uudistukset näillä sektoreilla ovat jäsenyspolulla etenemiselle keskeisiä ja ne on määritelty EU-laajentumapolitiikan keskeisiksi kriteereiksi. Albania, Montenegro, Pohjois-Makedonia ja Serbia on sisällytetty oikeusvaltiokertomukseen vuosina 2024 ja 2025. Valinta heijastaa niiden jäsenyyksiä aikaansaamaa edistystä sekä niiden valmiustasoa oikeusvaltiosektorin jäsenyysehtojen noudattamisessa. Käytäntöä voidaan laajentaa muihin ehdokasmaihin tulevaisuudessa niiden saatavuttaessa riittävän valmiustason.

EU tukee ehdokasmaiden oikeusvaltiouudistuksia teknisen avun ja rahoituksen avulla, joilla pyritään varmistamaan uudistusten yhdenmukaisuus eurooppalaisten standardien kanssa. Parhaisiin käytänteisiin kuuluu muun muassa konsultointi Venetsian komission kanssa. Oikeusvaltiouudistukset ovat myös avainasemassa Länsi-Balkanin uudistus- ja kasvuvälineessä, joka edellyttää mailta uudistusohjelman täytäntöönpanoa, jotta ne voivat hyötyä tästä tukimekanismista täysimääräisesti.

Kertomuksessa tarkastellaan oikeusvaltiokehitystä neljän oikeusvaltioperiaatteen sisältämän keskeisen osa-alueen avulla: i) oikeuslaitos, ii) korruptiontorjuntakehys, iii) tiedotusvälineiden moniarvoisuus ja vapaus, sekä iv) hallitusjärjestelmän osien keskinäinen valvonta (nk. checks and balances).

- i. Oikeuslaitos
Laajentumismaat ovat jatkaneet oikeuslaitoksen uudistamishankkeitaan, mutta poliittinen vaikutusvalta tuomareihin ja syyttäjiin ja nimityskäytännöt heikentävät edelleen riippumattomuutta Serbiassa ja Pohjois-Makedoniassa.
- ii. Korruptiontorjunta
Laajentumismaiden yhteinen haaste on, että korkean tason korruptiotapauksien tuomioita on edelleen vähän, vaikka tutkintojen ja syytteiden määrä on kasvanut. Useissa maissa on tehty lainsäädäntömuutoksia, mutta toimeenpano on edelleen heikkoa.
- iii. Tiedotusvälineiden moniarvoisuus ja vapaus
Laajentumismaissa on toteutettu lainsäädäntöuudistuksia toimittajien suojelemiseksi ja julkisen rahoituksen läpinäkyvyyden parantamiseksi, mutta poliittinen ja taloudellinen vaikutusvalta mediaan sekä SLAPP-kanteet rajoittavat edelleen sananvapautta. Serbiassa poliittinen kontrolli mediasta on erityisen korostunut. Omistuksen läpinäkyvyys ja sääntelyviranomaisten riippumattomuus ovat parantuneet vain osittain.
- iv. Hallitusjärjestelmän osien keskinäinen valvonta (nk. checks and balances)
Laajentumismaiden demokraattiset instituutiot toimivat muodollisesti, mutta niiden riippumattomuutta ja päätösten kunnioittamista rajoittaa poliittinen kontrolli. Useissa maissa kansalaisyhteiskunta toimii aktiivisesti, mutta kohtaa hallinnollisia ja taloudellisia esteitä. Serbiassa kansalaisjärjestöihin kohdistuu yhä enemmän painostusta ja hyökkäyksiä.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Tiedonannot eivät ole oikeudellisesti sitovia.

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEU) 49 artiklassa määrätään, millä ehdoilla valtio voi hakea unionin jäsenyyttä.

SEU:n 2 artiklassa esitetään unionin perustana olevat arvot.

Kehykset ehdokasmaiden osallistumiselle oikeusvaltiokertomukseen on määritelty neuvoston 17.6.2024 sisäisellä päätöksellä. Keskustelusta ei laadita neuvoston päätelmiä.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Oikeusvaltiokertomuksen vastuuvaliokuntana Euroopan parlamentissa toimii kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta (LIBE).

Euroopan parlamentti hyväksyi päätöslauselman (2024/2078(INI)) komission vuoden 2024 oikeusvaltiokertomuksesta 18.6.2025.

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 12.9.2025.

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 12.9.2025.

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Taloudelliset vaikutukset

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Asiakirjat

COM(2025) 900 final

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Sanna Ahvo, UM EUA-40, +358 295 350 926
Maria Peltoniemi, VNEUS, +358 295 160 537

VAHVA-tunnus

EU/296/2025

Liitteet

Viite

Liitteet

Napsauta tähän ja kirjoita liitteet